

سر هنگ توپخانه
سافار خطیبي

(1917-1995)

حودورلأن:
آقمیرات گورگنلی

1995- نجى ىنلېنگ 15- نجى مارچ آيندا حالقىمىزىنگ گورشىنگ

اوغلى سرهنگ سافار خطىبى اشغاباتدا 78 ياشىندا ارادان چىقدى.

حزب توده نىنگ انقلابى افسرلر قوراماسى نىنگ آعضاسى

(عضو سازمان افسران انقلابى حزب توده)

سرهنگ توپخانه،

تارىخ علملارنىڭ كاندىداتى

سافار خطىبى نى يادلايلىنگ!¹

مرحوم س خطىبى بىلن گچىرن صحىبتىشلىك اساسىندا تاييارلانان بو ياتلامانى ايلكىنجى كزك "مدنى و سياسى اوجاغىنگ" آدى بىلن نشىر ادبىدىك. ايندى اونى كامىللىشىرىپ غايتادان اوقىچىلارا حودورله يارىن. ياتلامانى تاييارلاماقدا يوسف. ك نىنگ تاغالاسى كۆپ بولدى. آگ

ايل-اولوسى نىنگ آلا داسىنى ادنلر نىنگ اقبالى اىلى نىنگ اقبالىندان آيرا بولمانى اوچىن، اولارى يادلاپ، اقباللار نىنگ كسگىتلىشىنى اوورنمك، حالقىنگ گچمىشىنى و تارىخىنى اوورنمگىنگ بىر گورنىشى بوليار. سببى آدلار نىنگ اقبالى ياشان دوورينده بولوپ گچيان تارىخى و افعالار نتيجه سينده عمله گليان ياغداى بيله باغلى بوليار.

آتا- بابالار يميز " گچمىشى بيلمه ديگىنگ گلجى بولماز " دىپ يۇنه يره آيتماندير. دوغوردانام گچلر نىنگى، گچمىشىنگى و تارىخىنگى اووره نىپ اوندان ساپاقدىر تجريبه آينماسا، باشغاچا آيدانگدا اولارا اونس برمان حابارسىز قالينسا، اول گچمىشه و اونونگ دگرلر نيه (قيماتلىقلار نيه) ايه بولوپ بيلنرمى؟ بيز نىنگ پىكر يميز چه ساپار دأده خطيبى نىنگ ياشايشى كا بىر جهندن ايران توركمنلر نىنگ ايلايىتا- دا ياش نىسلىنگ اونس مركز زينده دورمالى. اول مرحومىنگ ياشان دوورينده يوز برن و افعالارى و اوندان سونگراقى لارى سىراش- سىراش، حاطار- حاطار دوزىپ گوز اۇنگونه كتير يلسه باشمىزا نامه لر، ناحىلى گليپ، نامه لرده ناحىلى گلجىديگينه گوز يتيرمك قىن بولماسا گره ك.

ساپار دأده ايراندا حاربى فاكولته تى (دانشكده افسرىنى) تاملاپ، افسرى بولوپ، گورشجنگ افسرلر نىنگ گىزلىن قوراماسينا آغضا بوليار. اول سرهنگ درجه سىنى آليار ولىن، قورامانىنگ اوستى نىنگ آچىلماغى بىلن شورويه/ توركمنىستانا سيغىنماغا مجبور بوليار. بوسغونلىقدا توركمن دوولت اونيورسيتته تى نىنگ تارىخ- حقوق فاكولته سىنى تاملاپ، توركمنىستان علملار آكادىمىسى نىنگ تارىخ اينىستىتوتىندا ايشلاپ، كانديدادلىق دىر تاتسىاسىنى (رساله سىنى) قوراپ يتىشيار. ساپار دأده، 1980- نجى يىللاردا ايلردن قايراق بۇسغون بولوپ گلن توركملر نىنگ آراسىندا بىر سىاسى قوراما حۇكمونده ايش آليپ بارىان " توركمن حالقى نىنگ مدنى و سىاسى اۇجاغىنا " 1367/1988 ش- نجى يىلدا آغضا بولوپ، آشغابات بۇلومى بىلن ياقىندان آراقتاشىق ساقلادى. اونونگ آرادان چىقماغى بىلن " اۇجاق "، ياشولى آغضالارى نىنگ بىرىنى الدن بردى.

سرھنگ ساپار خطیبی نینگ ترجمه حالی

ساپار خطیبی 1917/1296 ش- نجی یئلدا اومچالی اوباسیندا دوغولیار. آتاسی آراز قلیچ اوسسا، آلتین- کومیش شایلارینگ اوستاسی بولوپدیر. ساپار دأده 6 یاشیندا دینی مکدپده اوقوو باشلایار. اوغلانلیق دؤورینده تورکمنلرینگ تاریخیندا بولوپ گچن اولی بیر تاریخی واقعانینگ شایادی بولیار. مرحوم بو بارادا بیزه شئیلده گؤررینگ بریپدی:

" ارضاشاه تورکمن طایپالارینینگ حان- بگلرینی شول ساندا کومیش دپه لی آتا حانی آستراباد شأهرینه [تهران حکومتی شوونیسیتیک مقصدی بیلن بو شهرینگ آدینی 1916/1937- نجی یئلدا اؤیتگه دیپ، اونگا گورگن آدینی داقدی] گپله شیگه چاغیریب،، دیلدوشیک/ توطئه بیلن اولاری ناماردلارچا اولدوردی و ایزیانیندان تورکمنلردن یاراغلارینی تابشیریب، تهرانا بویون بولماقلارینی طالاب ادیب، اولتیماتوم بریار. تورکمنلر بریلن اولتیماتوما قارشى بیر قرارا گلکمک اؤچین طایپا وکیللرینینگ قورولتاینی اومچالی اوباسیندا گچیریارلر. قورولتای 1303/1924 ش- نجی یئلینگ 20- نجی مای/30- نجی اردیبهشت آیندا دیوانه پانگ آدلی بیرسی نینگ توت آغاجی نینگ یانداقی گینگلیکده(میداندا) گچیریلدی. شوندا ایلرکی جمهوریت قورماق قراری آلیپ، اونگا عثمان آخونی پره زیدنت بللأپ، آق قالا شأهرینی بولسا پایتخت و پره- زیدنت ماصلاحاتچیلاری نینگ کیملر بولمالیدیگی بارادا راضی لاشییارلار. بیز بو تاریخی واقعانى بیر نأچه دنگ- دوش اوغلانلار بیلن یاپراغى دولی چیقپ بیتشمه دیک شول توت آغاجینگ حاتجا(شاخا)لارینا مؤنیپ گوزلأپ دوردیق "

ساپار دأده نینگ باشلانغیچ و اورتا مکتبلرده اوقان دؤوری، ارضا پهلونینگ، 19- نجی عاصرینگ 2- نجی یاریمیندا (1881- نجی یئلینگ 9- نجی دسامبریندا) روس کولونیالیزمی نینگ (استعمارینگ) تورکمن توپراغینی پارچالاب، ایرانا برن بوله گینی 1925- نجی یئلدا اؤچ لشگر(دیویزیا) قشون بیلن ایله لمگیندن سونگقى واقعالارا غابات گلیار. پادشانینگ ایلکی ادن ایشی قادیمدان گلایان تورکمن مکتبلرینی یاتیرماق بولدی. ظالیم پادشاه کولونیالیزمینگ پلانی بویونچا مشروطیت انقلابی نینگ جارناماسینی نینگ(منشورینگ) ایراندا یاشایان حالقلارا بریان حاق- حوققلارینی دپه لآپ، دؤولت مکتبلرینی دینگه پارس دیلینده آچدیردی. کومیش دپه- ده، اومچالی، حوجه نفس، آریق و بأش یووسغا یالی اوبالاردا، آق قالا- دا، کوممت قاویز- دا و آی درویشدا پارس دیلینده ساپاق بریان اوقوو جایلار آچیلیپ باشلاندى . ساپار دأده بو بارادا شئیلده یادلاپدی:

" تورکمن مکتبلری یاپدیریلیانچا، من ایکی یئلدان قاوراق واقتینگ ایچینده اوتکدن [/eftekden](#) هفت- یک (قرانینگ ییدین بیر بؤلگی)، 15- نجی عاصیر تورکمن شاهیری وفایی نینگ اثری "رونق الاسلام" دان و صوفی الله- یارینگ ثبات العجزین منظومه سیندان ایزلی- ایزینا سافاق

آلیپ، سیناغلاری (امتحانلاری) اوستونلیکی گچیریپ، مختصر دوره سینی (کامیشدیرمه دینی کورسینی) باشلادیم. بو کورسده فقه کیدان دان سافاق آلیپ قوتاردیم ولین اوستومیزه سورپ گلن تهران قوشونی بیلن تورکمنلر آراسیندا سووش باشلانپ او قولار یاتیریلدی. تورکمنصحرانینگ گونباتارینداقی اوبالار شول ساندان اوبامیز اومجالی نینگ باسیلیپ آلینماقی بیلن بار زات دویوندن اویتگاپ باشلادی. تازه حکومت حایال ادمان ایلیکی پارس دیلینده مکتب آچیپ، تورکمن مکتبلرنینگ او قولارینی اونگی او قان یئلارینی حاسابا آلیپ، تازه مکتبلره قبول اتدیلر. نتیجه ده آلتی یئلیق باشلانغیچ مکتبینگ سونگی اگزامینینی / امتحانینی 1929/1308- نجی یئلینگ باشلاریندا اوچ سانی کلاسداشیم عوض انصاری، سافار انصاری و بایرام محمد مدرسی بیلن تاملادیم. باشلانغیچ و اورتا مکتبلرینگ سونگی امتحانلاری، یورینه بیر اگزامین بولوپ، مرکز لرده یا- دا اولی شهر لرده گچیریلیاردی. شونونگ اوچین بیزی هم آستراباد شهرینه آلیپ گیتدیلر. امتحانینی اوستونلیک بیلن گچیرنلرینگ راضیلیقی بیلن اولارینگ پایتخت تهراندا اوقیماغینا رو غصات بریلدی. شول یئلینگ تومسوندا پادشاه کومیش دپا گلنده بو بخشده 13 سانی باشلانغیچ مکتبی قوتارانلاری آسترابادینگ حاکم نظامیسی سر هنگ حکیمی پادشانی قارشی آماق اوچین یئغناپ گتیردی. شوندا حاکم بیزینگ او قولو یاغدا بیز حاقیندا پادشاه راپورت برپ، تورکمن توپراغیندا اورتا مکتب بولمانی اوچین بیزی بیر یرده اوقیتماغا یاردام سورادی. پادشاه هم: " بولاری تهراندا اوقادینگ، تورکمنلرینگ تهران بیلن قاتناشیغی ناچه کوپ بولسا شونچادا یاغشی بولار " دییپ سوزنینگ اوستونه قوشدی. بیزدن بیر یئل اونگ 4 سانی تورکمن او قولارینی تهران آلیپ گیدیپدیلر. اولار عبدالرحمان فرزانه، حلیم صیادی، ارجب ناظری و قاراتاخی نینگ اوغلی نفس مأمیانی (مهمیانی / سونگ کمالی فامیله اویتگه دیلدی). بیزی قیشینگ اورتا سیندا تهرانا آلیپ گیتدیلر و حایال ادمان او قولو یرلشدیردیلر. آلتی یئلیق اورتا مکتبینگ سونگی امتحانینی 1936/1315- نجی یئلینگ باشلاریندا اوستونلیکی گچیریپ، یوقاری او قولو باشغا- دا 3 سانی تورکمن یولداشیم ساری گوکلانی، قربان محمد سیوری Siveri و الیاس مختوم بیلن دانشکده افسری ده اوقیپ باشلادیم".

تهران حکومتی 1316/1936- نجی یئلدا تورکمنلردن کوپ آدمی شول ساندان دانشجولاری ملی مسله لری قوزغایانلیقدا عایپلاپ توساغ ادیار. شوندا دانشکده نظام ده اوقیانلاردان الیاس مختوم بیلن ساپار خطیبی اوزاق ساقلانمان بوشادیلار. اما باشغالار اوزاق مهلت بیلن ساقلانیار. توساغ ادیلینلردن تورکیه علیم آلیپ گلن حاجی حان (نورگلدی) اوغوزی بیلن قربان محمد سیوری زنداندا اولدوریلیار. قالان ییگیتلر، 2- نجی جهان اورشیندا فاشیزیمه قارشی بیرلشن دوولتلرینگ یاغنی شوروی، آمریکا و انگلیس قوشونلاری ایرانا گیرمگی (1320/1941) بیلن فاشیست ارضاشاه یورتدن قاچیپ گیدمگی و سیاسی

توسساغلارینگ آزاد بولماغی نتیجه سینده ارکینلیگه قاویشیار. ارضاشانینگ حکومتی (اوغلی محمدرضانینگقی- دا) فارس شوونیستلارینگ حکومتیدی. اولار ایرانی فارس دیللی حالقلارینگ واطانی دییپ، ایراندا یاشایان بنیله کی حالقلاری یا دیلی گلیمیشک و اغشی تورکلر! (اساسان تورکمنلر) طاراپیندان اویتگه- دینن فارسلا دییپ، ایندی اولارا قایتادان فارس دیلینی اورتلمی دییپ تبلیغ ادیاردی یا- دا هیچ بیر انسان حاق- حقوقونا لایق کلمه یان و اغشیلار دییپ بیگره نیاردیلر.

بیز ساپار داده دن تورکمن دانشجولارینگ سیاسی یاغدایی و توتها- توتلیغینگ سبأبی حاقیندا سورانمیزدا

اول پاخیر شنیه گوررینگ برییدی:

" حکومت، تورکمن دانشجولارینگ بیر- بیرینه یازیان حاطلارینی بارلاماق بیلن، اولارینگ آرالاریندا ملی حاق- حقوق بارادا بولیان گوررینگلردن خبرلی بولوپ، "اولاری حاق سوراماز یالی ادملی" دیین، قراره کلیار. شول اساسدا بیرناچه تورکمن توسساغ ادیلیار. بو حاقدا یئنه- ده بیر میش- میش گوررینگ باردی، اولام شودی: حکومت پلانی بویونچا ملی مجلسینگ هر ساپارقی ساپلاویندا **محمدآخون گرگانی** یکه- تاك کاندیداد گورکزلیپ تورکمنلرینگ وکیلی ادیپ مجلسه ایبریلیاردی. تورکمن دانشجولاری بو ایشه قارشلی بولوپ، گلجکی ساپلاودا عبدالرحمان فرزانه نی کاندید ادملی دییپ گوررینگ ادیاردیلر. اولارینگ بو فکرلری تورکمنلرینگ ایچینده هم یایراپ قولدانپ باشلانیار. شوندا محمدآخون ایچری ایشلر وزیرینگ یانینا باریپ: "بو حرکتی ادیانلر پان تورکیستلر" دییپ دانشجولاری قارالایار و " واقتیندا اونونگ اؤنگونی آمازسانگیز سونگرا حکومته اولی ایش بولار" دییپ دوشوندیریار. آخون، حتی بو یاغداینگ اؤنگونی آماق اوچین وزیره پارا- پشکش برییدیر هم دییلیار. شول وقت ایرانینگ سیاسی لیدرلریندن، "دنیا" آدلی سیاسی- تئوریک مجله نینگ باش یازاری **دکتر تقی ارانی** اؤز اگیندشلی بیلن زنداندادی. اولارینگ سانلی 53 بولانی اوچین اولار "53- لر توپاری" دیلیپ تانیلیردی. اولارینگ آراسیندا **آناقلیچ بابایی** آدیندا بیر تورکمن هم باردی. بو توپار زنداندان بوشاندان سونگ، "ایرانینگ توده حزبینی" قوریلار. **آناقلیچ** ایلکی شول پارتیانینگ حاطاریندادی، سونگرا اوندان ایریلیپ، دؤولتینگ سیاستینا میل لی "دموکرات پارتیاسینا" گچیار. 53- لرینگ لیدری ملتلی آذربایجان تورکلریندن بولان دکتر ارانی بولسا زنداندا اؤلدوریلیار. دکتر ارانی زنداندا تورکمنلره: "اؤزینگیزی کمونیست دیسه نگیز بار بولان قانونا گورأ انگیرسی 10 یئل زندان کسپلر، اساسان سیزه دگیشلی قانونی ماده بولمانی اوچین اقبالینگیزی پادشاه کسگیتلمی بولار، اول-هم کوپینگیزه آتوو جزاسینی بره ر" دییار. اونونگ بو ماصلاحاتی تورکمنلری ایکا بولیار. بیر بؤلگی: "اؤلدورسه لرده اؤزیمیزه کمونیست دیمه ریس" دییار. باشغالاری بولسا اونونگ ماصلاحاتینی قبول ادیارلر. شو توتها- توتلیقدا دانشکده افسری ده اوقیان تورکمن دانشجولاری- دا گوز آستینا آلیار. شوندا درنگوچیلر مندن: " دیش دکتری

عبدالرحمان فرزانه نی تانیار مینگ؟ یاش تورکیستان ژورنالینی (تورکیستانلی سیاسی بوسغونلار طاراپیندان پاریس ده نشر ادیلیاردی. بو مجله تورکمنصحرادا- دا یایرادیلیاردی- گ) اوقیدینگمی؟ شوروی ده بولدونگمی؟ و ش.م سوراغلاری سورادی. من سوراغلارا دوغری و دقتلی جوغاپ بریدیم. مثلث : "یاش تورکیستان ژورنالی قازاق تورکچه سینده[اصلینده ازبکچه- گ] یازیلانی اوچین اوقیپ بیلمه دیم" دیدیم. اولار منی اوزاق و اقلتلاپ ساقلامان، اوقییان یریمه ایبردیلر. الیاس مختومی ایکی آیدان سونگ بوشاتدیلار، قالانلاری ساقلادیلار".

ساپار داده ایران قشونیندا قوللوق ادن دؤوری حاقیندا شنیه گؤررینگ بریدی:

ایکی یئلیق دانشکده افسرینی تاملاپ ستوان بولدوم. منی ایران بلوچستانی نینگ مکران (سونگرا اونونگ آدی ایرانشهره اؤیتگه دیلدی) شهریندکی اطلی قشون بؤلومینه ایبردیلر. اول یرینگ هواسی قاتی ایسی بولانی اوچین آتینگ یرینه یل مایا دؤیه لر اولانلییاردی. ارضاشاه یورتدن قاچپ گیدنده من سرحد یاقسینداقی خاش شهریندکی پادگاندا قوللوق ادیاردیم. ایکی یئل سونگرا تهرانیگ دمیرقازیغیندا یرلشیان عباس آباد پادگانیندا آمریکان یاراغلارینی اؤوره نیش ایکی یئلیق کورسینی اوقیپ باشلادیم. بو کورسی اوستونلیکی تاملانیم اوچین افسرلردن آشاقتا دوریانلارا گچیریلیان کلاسینا معلم ادیپ بلله دیلر. ادیل شول یئل آذربایجانینگ دموکرات فرقه سی طاراپیندان ایراندا بار بولان قانونا سالغیلانیپ تئوریز (تبریز) شهرینده ملی مجلس و خودمختار حکومت دؤره دیلدی. دانشکده افسری آچیلاندا 1325/1946 اول یرده اوقیپ سرگرد بولوپ یئنه- ده قشونینگ قورخانه اداراسیندا ایشلاپ باشلادیم. بو ایشده ایران قشونیندان فرانسه، روسیه، سوئد و چکسواکی یاراغلارینی آیریپ، یرینی آمریکان یاراغلاری بیلن اوچین ادمک دوره سینه قاتناشدیم. شوندا گره ک بولان یئنه بیر یئلیق یورؤیته لشدیریلن نظامی دوره سینی دانشکده ده گچیریپ، کرمان شهریندکی قشون بؤلومینده ایشلمک اوچین اول یره گیتلی بولدوم. 1327- نجی یئلدا اول یردن هم شیراز شهریندکی پادگانینگ قورحاناسیندا اولی پارتلاما بولانی اوچین، پادشانینگ یورؤیته بویروغی بیلن شیرازه گیتلی بولدوم. پادشاه 1327/1953- نجی یئلدا اؤز طاراپدارلاری بیلن باش وزیر دکتتر مصدق- ینگ قارشیسینا دؤولت آغداریلشیغینی گچیریپ. بو واقعا ایرانیگ چاغداش تاریخیندا اولی اهمیته ایه بولانی اوچین بو حاقدا گینگرآک گؤررینگ بره بین.

ارضاشاه قاچپ گیدندن سونگ، مجلسینگ قراری بیلن شانینگ اوغلی اونونگ یرینه گچیار. آیری طاراپدان باشغا حزبلر دؤره دیلیپ، مشروطه انقلابی نینگ جارناماسی و اساسی قانون بویونچا پادشانینگ گویجینی چاکلندیرمک- یاغنی یورتدا دینگه قانون حکم سورملی دییپ- حرکت ادیپ باشلایارلار. ایرانی باسیپ آلان دؤولتترینگ (انگلیس، آمریکا، و شوروی) اؤز

آرالارینداقی قرارا گوراً اورش قوتاراندا 6 آی سونگ ایرانی ترك ادمه لیدیلر. انگلیس بیلن آمریکا، آبدیلان واقتدا قوشونلارینی چیقاردیلار، یئنه شوروی ایرانینگ دمیرقازیغینداقی نفت یاتاقلاریندان، ایران بیلن اورتاق نفت قازیب چیقارمالی دیین ایلالاشیغی طالاپ ادیب، قیزیل قوشونینی ایراندان چیقارمادی.

شوروی حکومتی نینگ بو طالابینی ایرانینگ ایچینده دینگه "توده حزبی" قولداپ، "ایرانینگ گون اورتاسینداقی نفتی ملی ادیب، دولی دؤولتینگ کنترولینا گچملى، دمیرقازیغداقی نفت یاتاقلارینی بولسا شوروی پئیدالانمالی" دیین شیغارینی اورتا آتدی. بو واقعدان بیر یئل اؤنگ آذربایجان دموکرات فرقه سی تۇریز شهرینده یرلی حکومت و ملی مجلسی دؤره دیپ، تهراندان مشروطیت انقلابی نینگ جارناماسی اساسیندا آذربایجان و باشغا ملی آزچیلیقلارینگ خودمختاریسینی قبول ادمگی طالاپ ادیار. اما تهران حکومتی استالین- ینگ ایلالاشیق تکلیبینی قبول ادیب اؤز وزیرینی مسکوه ایبریأر. ایز یانی بیلن آذربایجانا قشون سۇریپ، یرلی حکومتی و ملی مجلسی دارغادیار. اول واقیتدا آیدیشینا گوراً 15 مۇنگدن قاویراق آذری حالقی اؤلدوریلپ، 30 مۇنگه یاقینی بولسا قایراقی آذربایجانا سیغینماغا مجبور بولیار. آذربایجانان سونگ، شانینگ قشونی کردستانینگ دموکرات حزبی نینگ مهاباد شهرینده اساسلانديران خودمختار حکومتینی هم آغداریار. پادشاه بو اؤستونلیکلردن! سونگ آتاسی یالی حکومتی دولی اؤز ارکینه گچیرمك كؤینه دؤشیأر. شو آرادا بیر نأچه سیاسی حزبلر ایرانینگ بللی حقوقچی و ملی شخصیت بولان دکتر مصدقینگ یولباشچیلیغیندا " جبهه ملی آدیندا" بیر سیاسی حرکتی اساسلانديریلار. ایرانینگ جبهه ملی حرکتی، دموکراتیک اصوللاردان اوغور آلیپ، قانون بویونچا پادشانینگ گؤیجونی چاکلندیرمگی و ایرانینگ نفتینی داشاری یورتلی شرکت لرینگ الیندن دولی چیقاریپ، ملی (دؤولت کنترولینا گچیرمگی) ادیلمگینی مقصد ادیب قوییار. حالق آراسیندا كان قولداو تاپانی اوچین بو حرکت مجلسده كؤپ اورون ایه لیأر. دکتر مصدق باش وزیر بولوپ، وزیرلر کابینه تی(حکومت) قوریار. دکتر مصدق حالقا برن سؤزینی عمله آشیرماق اوغروندا حرکت ادیار. ایلكی باشدا نفت صناعاتینی ملی ادیب، انگلیسلری بو پوداقدان چیقاریار و دولی دؤولتینگ ارکینه گچیریپ، " ایرانینگ ملی نفت شرکتینی دؤره دیأر. " جبهه ملی" دان سونگ توده پارتیاسی گؤیچلنیأر. بو یاغداي گونباتاری، ایلایتا- دا آمریکانی، ایرانینگ شوروی طاراپینا گچمکن حواطیرلانديریار. بو یاغدايدان شاه و طاراپدارلاری پیدالانیپ قشون ایچینداکی طاراپدارلاری بیلن 1332/1953- نجی یئلینگ 25- نجی مرداد/14- نجی آگوستیندا دؤولت آغداریلشیق ایشینی گچیرمکچی بولیار. اما بیزینگ (افسرلرینگ) گیزلین قوراماسی باش وزیر دکتر مصدق-غه یاغدايی واقتیندا خبر بریب، قشونینگ ایچینداکی ملی افسرلر پادشانینگ شوم نیه تی نینگ اؤنگونی آلیار. پادشاه خزر دنگزی نینگ یاقاسینداقی رامسر شهرینداکی

كوشگيندن عراقينگ پايختى بغدادا قاچىپ گيديار. شول واقت عراقدا انگليسارينگ ديكمه سى بولان ملك فيصل بيله، باش وزيرى نورى سعيد حاكميت باشيندا ديلار. پادشانينگ طار ايدار لارى آمريكا و انگليسينگ كمكى بيلن 3 گون سونگرا (17- نجى آگوستدا / 28- نجى مرداد دا) بير ياويز پلان اساسيندا مى دؤولتى آغدار يار لار. بو گزه ك بيزينگ گيزلين قوراماميز توده پارتيانينگ ماصلاحتى بيلن شاه طار ايدار لارينا كمك بريپ باشلايار. نتيجه ده شاه و طار ايدار لارى ماقصاتلارينا يتيب، ايراندا 12 يئلاپ دوام ادپ گلپان دموكراتيك ياغدايننگ سونگوننا يتيارلر. آدى "پان ايرانيست" اصليندا "پان فارسيست" (اولار ايرانى دينگه فارسلارينگ توپراغى بيليارلر) حزبى و اونونگ بيلن اوغورداش بير ايكي سانى توپار بيله جمعيت دن باشغالارى قاداغان اديليار. اولن اوليار، توتولان توتوليار، قاچان قاچيار. اوزينگ كپينگ قيسغاسى ايراندا قايتادان شاه چى فارس شوونستلار پادشانينگ باش توتانليغيندا حكومت ادپ باشلايار لار. دكتور مصدقينگ دؤولتى آغدار يلاندا سونگ من سرهنگ درجه سيني آلديم. شيرازدا قاراشيلماديق بير واقعا منينگ توتولماغيما سباب بولدى. منى قصر قاچار زندانينا گتيرديلر. اول يرده سرلشكر قره نى، توتولان افسرلر شول ساندا منگ بيله بييرين- بييرين گپله شيپ بيزى زنداندا بوشادى. 1333/1954- نجى يئلدا بيزينگ گيزلين انقلابى افسرلر قوراماميزينگ اوستى آچيلپ، آغضالارى توتولپ باشلاندى. شوندا من گيزلنيپ يتيشديم و قوراماميزينگ ليدرى خسرو روزبه بيلن آراقتاشيقدا بولوپ، اونونگ ماصلاحتى بيلن 1945- نجى يئلينگ سپتامبرينده شورويه سيغينديم".

اوتورانلار- ساغدان: س. خطيبى- فصيحى(فارس)- سارى گوگلانى

ديك دورانلار- ساغدان: بايرام محمد مدرسى- عاشورپور- س.انصارى- آمان محمد اسلامى. آشغابات 1954

ساپار دأده 1327/1948- نجى يئلدا اويلنيار، اونونگ ايراندا 2 قيزى بوليبار. ساپار خطيبى نينگ عيالى-أذرى توركلريندن- فاطمه خام 3 يئل سونگرا 1948- نجى يئلدا قيزلارى بيلن عراقينگ اوستى بيلن شورويه گچيار. اولار اشغاباتدا يرلشيارلر. ساپار دأده توركمن دؤولت اونيورسيته تى نينگ تاريخ- حقوق فاكولته تينى تاملاپ، توركمينيستان علملار آكادمياسى نينگ تاريخ انيستيتوتيندا ايشله يار و تاريخ علمى نينگ كانديداتى بولوپ، شول يردن پنسيا چيقيار (بازنشسته بوليبار).

ساغدان: س خطيبى- ر. رحمانى- انصارى- عاشورپور- گوگلانى و ساپار دأدينگ ايکى اوغلى. اشغابات 1978. ساپار خطيبى نينگ
حاولوسى

اونونگ توركمينيستاندا ايکى سانى اوغلى بوليبار، اويلرينده فارس و روس ديئلرده گپلشيلنى اوچين اوغلانلار توركمن ديئلنده ياغشى گورلاپ بيلمه يارلر. بو حاقددا بير گزه ك گوررينگ قوزغالاتدا، ساپار دأده
شئيله ديدى:

" بيز قاتى يالنگيشديق، بيزدن بتر سرگرد عبدالرحيم نديمى² و دكتور موسى مختوم داغى
يالنگيش يولا دوشديلر. موندان بئىلاك توركمينىنگ نسلى بئيله يالنگيشمالى دال، اولار اوز مىلى
قادير- غيمماتليقلارينا اساسانام ديل و مدنيتيميزه ايه چيقمالى " ديبپ آرزو اتدى.

اول 1324/1945- نجى يئلدا خراسان افسرلرينىنگ ياراغلى قوزغالانگينا قوشولپ كومت قاويدقى چاقناشيقدان سونگ آذربايجانا گچيار و شول يردن اورسيه دينگ ابوانف شهرينده بير روس عيالى بيلن اويله نيپ، شول يرده هم آزادان چيقيار.
كوميش دپه لى بللى نورى مختومينىنگ اوغلى. موسى، 1932- نجى يئلدا كوميش دفة ده دوغولبار. 1968- نجى يئللاردا توركمينيستانا گچيار. سونگرا
باكودا دكتور چيليق او قورونى بئيتيريار. 1997- نجى يئلدا نبيت داغ دا آزادان چيقيار.

ساغدان: سرگرد ع. نديمى - دكتور موسى مختوم

اول يىنه:

" من بو گونه چنلى افسرلر قوراماسيندان باشغا هيچ بير يرده آغضا بولمانديم. بيز مهاجرتده هم اوز قوراماميزى ساقلاديق، من هم اونونگ آكتيو آغضاسى بولوپ قاتناشديم. ايندى يۇنه اولن اولدى، قالانلارى هم قارريب هرسي بير يرده قالدى. سيز اوز توركمين توپارينگيزى اؤسدورجك بولونگ، تاريخ، ديل و ادبياتميزا، عومان مدنيت پوداقلارينا اونس بريپ دورينگ. مسئله سيز/ پرابلمسيز اويشمه لنگ يوقدور، مسئله لره منطقى و مدنيتلى چلمشمگى باشارپ، گويچ بولوپ دورسانگيز، حاسابا آلنارسينگيز. اگرده قينچيليقلارا احساسى (دويغى بيلن) چلمشسه نگيز هيچ زادى چوزوپ بيلمرسينگيز. من- ده اليمدن گلن كؤمگى وظيفه بيليپ قايغيرمارين". ديبىدى.

ساپار دأده 1995- نجى يئلينگ مارت آيى نينگ 15- ينده/1373- نجى يئلينگ اسفند آيى نينگ 24- ينده توركمينستانينگ پايتاغتى آشغابات شهر ينده آرادان چيقىپ، شهرينگ قونومچبليغيندا توپراغا بريلدى. ياتان يرى ياغتى بولسين.

كأبیر قوشماچا بللیكلر

ساپار آقا جافار بایننگ اونیق توماچ تیره سی نینگ قوشلی Guşly شاخاسیندن دیر. 3- نجی کلاسه چنلی اومچالی اوباسیندا اوقایار. 1308- نجی یئلدا گورگنه اوقوو گیدیأر. مرحوم ینگ کاسته یازیلان سس یازغیسیندا یننه شنیله ماغوماتلار باردی:

کومیش دپه ده ارجب آخون صیادی تورکیه لی معلملاری چاغیریپ چاغداش مکتبی یولا قویبار. تورکی دیلینده سافاق بریأن بو مکتبینگ 5-6 سانی شاگردی باردی. ارجب آخونینگ بو ایشینه قارشی آخونلار، تورک معلملارینگ بیریسینی قارقى اوباسی نینگ قولایندا اولدوردیأر. اومچالی اوباسینداقی دینی مکتبه بأش یوسغالی ملامیرزا قوشلی سافاق بریأردی.

1306/1927- نجی یئلدا حلیم جان صیادی، ارجب ناظری(مهندس)، عبدالرحمان فرزانه، نفس کمالی تورکیأ اوقوو گیدیأرلر. سونگرا محمدقلیحان جوده نینگ اوغلی نازدوردی یموت (تورکیه ده یاشاپ شول یرده آرادان چیقدی)، آنه محمد حاجی نینگ اوغلی محمد گوکلان (حأضیر آمریکادا یاشایار/ دکتر) ، احمد قاراداغلی، حاجی محمد قاراداغلی، داش طاغانینگ اینیسی، بایجان تورانی (اول تاریخ اوقادی و نأبلی یاغدایدا اولدوریلدی، مزاری- دا بللی دأل) هم تورکیأ گیدیأرلر.

اومچالی قورولتاینندا عثمان آخونی جمهورباشلیق سایلانلاریندا 3 گزه ك راضی مینگیز؟ دییپ مارکه دن سورادیلار. سونگ کوممت قاویز شهرینده اونى آق كچنأ موندوریپ، 3 گزه ك قابوس یادیگارلیگی نینگ داشیندان آیلاپدیزلار. بو دأپ تورکی حالقلارینگ آراسیندا اورأن قدیم زامانلاردان بأری ساقلانپ گلپدیر. حوجه نفس لی دولت بردیحاتینگ، قاجار پادشالاری طاراپیندان یورؤیته سیلاغ حاطی باردی. حضرتقلی حان ساللاخ بیلن حوجه نفسده اولی حان دی.

ملا میرزا قوشلی.

ساپار آقانگ دوغان اوغلانی. اول ایلکینجی گزک
ایراندأ 1326- نجی یئلدا مختومقلینی چاپ اتدیرپیدی.

ارضا شاتینگ قشونى باش يوسغادا ناچه توركمنى اولدوريار، اومچالى اوباسيندا نورآخونينگ اوغلى "كۆچك" (كر) اولدوريليار. اومچالى دا، نورالله اوغلى نصرالله آدى بىر عسگر اولدوريليار. ملا سويونينگ اوغلى عبدالقادير نيازي حكومته سالغيت يىغنايان مأموردى. على آبادينگ توه ره گنده ياشايان توركمنلرينگ عياللاريندان 30-40 ساتيسىنى املاك اداراسى نينگ بويروغى بيلن اويونده (گينگ حاوليسيندا) توتون ياپراقلارنى قوروتماق اوچين زور بيلن كتيريلياردى. اولارينگ ارلرني جنگل لردن اودون كسماگه ايبريارديلر، عياللارا دينگه قورى چوره ك بريارديلر. كوميش دپه مدرسه سى نينگ ايلكىنجى معلملارى: مهدي اميرپاشايى (ياور منوچهرحان اميرپاشايى نينگ دوغانى) ميرعظيم: ورزش معلمى، قفقازدان.

حوجه نفسينگ اوكده اوچويلاريندان: قوربانقليچ معلمى، عبدالقادر نيازي، كريم، نفس آخونينگ اوغلى مجيد.

كوميش دپه و اومچالى اوباسيندا اوكده اوچويلار باردى، اولارينگ سانى 30 - 5 يتياردى.

شورونينگ قيزيل قشونى ايرانه گلنده ملا سويونينگ آيتماغينا گورا سروان قليچ ماد نيازي سرباز يىغنان مأموردى. گورگن قشونى قيزيل قوشونينگ اونغونده دوروپ بيلمه يار، گورگن قشونيندا قوللىق اديانلردن بىر توپار افسرى 6 آيلاپ اشغاباتدا ساقلايلار، اولارينگ آراسيندا سروان قليچ ماد نيازي - دا بولوپدير. قيزيل قشون گينده اط چاپديريپ حوشلاشما داباراسى بولدى. دارالتربيه (معلم چيليك تربيه بريان) مکتبىنڭ توركمن اوقوچيلارى:

سافار انصاري، بايرام محمد مدرسى، تاج بردى گوكلانى، نوري مختوم، الياس مختوم، مامدقليحاتينگ دوغانى، سارى گوكلانى، عبدالرحمان فرزانه، سارى كاسب.
دانشكده افسرنينگ شاگردلريندن: قربان محمد سيورى، آشورماد (مهشيد)، گل محمدى (سرهنگ)

1316/1937 - نجى يئلدان باشلانيب، تهرانينگ اقدسيه پادگانيندا توتها - توتليقلار باشلاندى. فرزانه 10 يئل زندانا حكم ايدلدى، فرزانه ياش توركيستان ژورنالينى توركمن دانشجولرينگ آراسيندا پايلياردى. حليم صيادى و نوري مختوم هم توتوليار، بايرام محمد مدرسى گونورتا ايرانا سورگون اديليار. سرهنگ خطيبى ايجرده 9 يئللاپ انقلابى افسرلرينگ گيزلين قوراماسيندا ايشلاپدير.
